

S Z E M L E

Kozioł, Cz.:

A FALUSI KÖNYVTÁRAK LENGYELORSZÁGBAN

Tudjuk, hogy a falusi könyvtárak nagyobb hatást gyakorolnak a közösség életére, mint a nagy városok könyvtárai. A nagy városokban ui. az egyéb kulturális tevékenységeknek és szórakozásnak egész széles skálája áll a közönség rendelkezésére. Ez magyarázza a vidéki közművelődési könyvtári hálózat megteremtésének a fontosságát. A szobanforgó probléma azonban sok nehézségbe ütközik: ilyenek pl. a nagy távolságok, amelyek a szétszórtaan fekvő házakat a községtől elválasztják, a rossz közlekedési utak, továbbá az a tény, hogy a földművesek műveltségi színvonala eléggé alacsony és kenyérkereső munkájuk mellett kevés szabad idejük marad az olvasásra; a legfontosabb azonban az, hogy hiányzik a szellemi ösztönzés.

Mégis, a második világháború óta Lengyelországban igen hasznos munkát végeztek és megteremtették a vidéki közművelődési könyvtárak hálózatát. A háború előtt kevés ilyen jellegű könyvtár volt. A vidéki állami közművelődési könyvtári hálózatban mindössze kb. egy millió könyv jutott 25 millió lakosra; ezek a kis gyűjtemények is azonban súlyos veszteséget szenvedtek a háború alatt.

A községi könyvtárak hálózata

A könyvtárakra és a könyvgyűjtemények gondozására vonatkozó 1946. április 17.-i könyvtári törvény meghatározta az állam és a helyi szervek által fenntartott közművelődési könyvtárak hálózatának a megteremtésére és igazgatására vonatkozó jogi és pénzügyi alapokat. Ennek a törvénynek a végrehajtása során létrehozták a községi, városi, járási és vajdasági könyvtárakat. A járási és vajdasági könyvtárak feladata, hogy a kisebb könyvtáraknak útmutatást adjanak szervezési kérdésekben, valamint segítséget nyújtsanak olyan könyveknek a köl-

csönadásával, amelyek a vidék helyi könyvtáraiban nincsenek meg.

Az 1946-1947-ben életre hívott járási könyvtárak alkották az egész hálózat magját. 1948-tól 1949-ig mintegy 3.000 községi könyvtárat szerveztek. Az Oktatásügyi Minisztérium végezte a könyvek beszerzését, kötetését, a katalóguscédulák és más könyvtári nyomtatványok kinyomatását, stb., s a helyi népi tanácsok adták a helyiséget. Az 1954. év végén a községi közművelődési könyvtáraknak összesen 8,549.000 kötet könyve volt a falusi olvasók száma pedig elérte az 1,732.000-et. Ezenkívül 17.000 könyvkölcsönző állomást szerveztek az olyan kisebb falvakban, amelyekben nem volt állandó jellegű könyvtár. E kölcsönzőállomásokat a községi és járási könyvtárak látták el könyvekkel. 1954-ben már 26.000 ilyen kölcsönzőállomás működött.

1954-ben Lengyelországban új közigazgatási felosztást léptettek életbe. A meglévő 3.000 nagyobb községből 9.000 kisebb községet alakítottak; ezek közt több mint 4.000 olyan község volt, amelyeknek lakosszáma nem haladta meg a 2.000-et. A vidéki könyvtári hálózatot tehát az új helyzethez kellett alkalmazni.

1955-ben már 3.647 könyvtár volt falun. 1956-ban a számuk 4430-ra emelkedett, s állományuk elérte a 10,574.000 kötetet.

Nagyobb számu kiskönyvtár esetén a könyvekből nem áll kellő választék az olvasók rendelkezésére. Ugyanesak nehéz az újabb kiadások beszerzése és képzett könyvtári munkaerők biztosítása. A túl gyors fejlődés hátrányai ezen a területen abban nyilvánultak meg, hogy a községi könyvtárak számának jelentős emelkedését nem követte az olvasók és a kölcsönzések számának megfelelő emelkedése. 1955-ben 1,853.000 olvasóra 27,076.000 kölcsönzés jutott. 1956-ban az olvasók száma 1,785.000, a kölcsönzéseké pedig 26,366.000 volt. Ennek következtében az állandó jellegű könyvtárak létrehozásának ütemét lassítani akarjuk és lemondunk arról, hogy a könyvtári hálózatot az ország új közigazgatási felosztásához alkalmazzuk. A jövőben a kisebb városokban és mezővárosokban jelentősebb könyvtárakat hozunk létre; ezek biztosítják majd a helyi könyvkölcsönző állomások jó munkáját és könyvekkel való ellátását.

A falusi olvasók könyvellátása

Azokon a könyveken kívül, amelyek a községi könyvtárakban találhatóak, a járási könyvtárak állománya is rendelkezésére áll a vidéki olva-

sóknak; drágább könyveket pedig kölcsönvehetnek a vajdasági könyvtáraktól. Az elavult és nem-használt könyveket azonban már évek óta nem selejtezték ki a könyvtárakból. Minthogy a könyveknek vidékre való küldését központi szerv tervezi és végzi, egyes művek kiválogatásánál nincsenek tekintettel a helybeli olvasók izlésére és igényeire. Így sok könyvtárban számos elfekvő könyvet lehet találni.

1956-ban a járási könyvtárakat bizták meg azzal a feladattal, hogy a községi könyvtárak számára új könyveket vásároljanak. Egyidejűleg megkezdődött az állomány felülvizsgálása. Azt reméljük, hogy így pontosabb képet kapunk a könyvgyűjtemények helyzetéről, hogy azután a helyi szükségleteknek megfelelőbb fejlesztési programot dolgozhassunk ki.

Társadalmi és kulturális munka

A szervezési és pénzügyi kérdések mellett a Központi Könyvtárügyi Igazgatóság foglalkozik azokkal a különböző kulturális és társadalmi akciókkal is, amelyeknek az a célja, hogy felébressze a közönségben az olvasás iránti érdeklődést és nevelje az olvasók izlését és erkölcsét. A szemléltető propaganda-kiállítások, a plakátok és brosurák, a könyveknek a távoli tanyákra való eljuttatása, olvasókörok alakítása, az önképzés módszereinek ápolása, különböző szórakoztató és művészi akciók rendezése, a felnőttek iskolájával való kapcsolat - mind-mind olyan módszerek, amelyek erősítik a könyvtáraknak a társadalmi életre gyakorolt hatását és Lengyelországban is folynak több-kevesebb sikerrel.

Érdemes megemlíteni egy új kezdeményezést: 1956-ig évenként megtartották a falusi olvasók versenyét, amelyet 1951-ben indított a Samopce Chlopska nevű paraszt-szervezet. Ebben a versenyben a közművelődési könyvtárak és a társadalmi szervezetek vettek részt; 1954-ben körülbelül 600.000 olvasó kapcsolódott be ebbe az akcióba. 1955-ben, az ötödik verseny alkalmából ilyen jelszavakat bocsátottak ki: "Minden könyvtárnak legyen saját olvasóköre", "Minden családból legalább egy olvasót a könyvtárnak!". Minden nyáron járási, vajdasági konferenciát szerveztek. Ezekon a konferenciákon a versenyzők megvitatták a könyvvel való foglalkozásnak különböző szempontjait, bizonyítványokat osz-

tottak ki és ünnepélyes díjkiosztást rendeztek.

Az utóbbi időben azonban a könyvtárosok kemény bírálatot mondtak a "versenyekről". Főbb kifogásaik: a hivatalos statisztikákban szereplő teljesítmények nagymértékben megtévesztők, - a társadalmi szervezetek részéről nyújtott segítség távolról sem mondható kielégítőnek, - a központi adminisztráció részéről bekért jelentések száma tulságosan magas. Éppen ezért nem is tartottak versenyeket 1957 folyamán. A bírálat ellenére, a versenyekből értékes tapasztalatokat nyertünk; a versenyek eredményeképpen értékes munkát fejtettünk ui. ki a könyvtarvasás gondolatának propagálása terén, olvasókörok szervezése tekintében, stb.

Vidéki könyvtárainknak még sok nehézséggel kell megküzdenniök, többek között azon a téren is, hogy növelni kell a gyermekkönyvek és ifjúsági könyvek beszerzésére szolgáló, ki nem elégitő összegü ellátmányt; különösen azért van erre szükség, mert /- az iskolai könyvtárak megléte ellenére -/ ez az olvasókatégória a legmagasabb létszámü Lengyelországban. De növelnünk kell az ifjúsági olvasók számát is. Legeslegfontosabb feladatunk mégis olyan szakképzett könyvtárosok kiválogatása és alkalmazása, akik egyrészt együtt tudnak működni az egyéb nevelő- és társadalmi intézményekkel, másrészt tájékoztatást és eligazítást tudnak nyújtani az olvasóknak.

Eredeti cím: Rural libraries in Poland.

Megjelent: Unesco Bulletin for Libraries, 1958. 1.sz. 12-14.l.

OSzK.ford.sz.: 1915.
